

Velferðarríki á villigötum?

Um stefnu stjórnvalda í lífskjaramálum

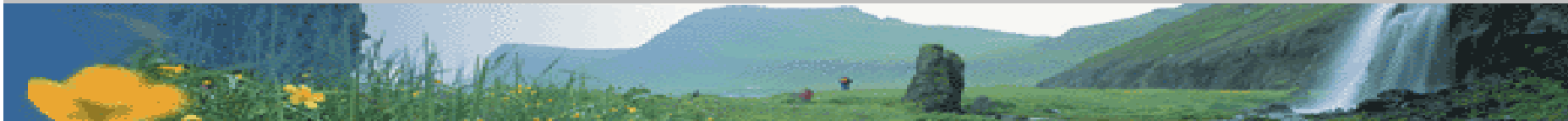

Stefán Ólafsson

Ráðstefna LEB, ASÍ, BSRB, SGS, Samiðnar, ÖBÍ og
Félagsvísindastofnunar HÍ
Öskju 4. maí, 2006

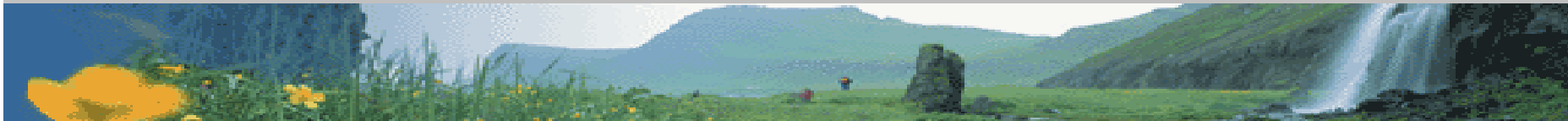
Efnisyfirlit

- **Velferðarríki á villigötum?**
- **Hagur lífeyrispega í góðærinu**
- **Aukin skattbyrði á lægri tekjur**
- **Breytingar á tekjuskiptingu í samfélaginu**
- **Eru lífyrissjóðirnir fyrir ríkið eða fólkið?**
- **Niðurstöður**
 - Hagsmunir lífeyrispega sniðgengnir

Próunin

Velferðarríki á villigötum?

- **Bók Jónasar Haralz frá 1980**
- **Gagnrýni hans: Of miklar kröfur, of mikil réttindi, of dýrt velferðarríki, of lítill markaðsbúskapur**
- **Samt var velferðarríkið óvenju ódýrt þá...**
- **Tillögur hans: Gefa markaðinum stærra hlutverk og hemja hagsmunasamtökin**
- **Jónasi hefur orðið að ósk sinni – og gott betur:**
- **Markaðsvæðing hefur aukist**
- **Einkavæðing hefur verið mikil**
- **Svigrúm peningaafla og fyrirtækja aukist**
–Meira frelsi, minni skattbyrði þeirra

Góðæri frá 1995

- **Hefur þróunin orðið lífeyrispegum til góðs?**
- **Hagvöxtur hefur verið mikill**
- **Tekjur fyrirtækja og fjárfesta hafa stóraukist**
- **Kaupmáttaraukning þorra almennings all góð**
- **Tekjur hins opinbera aldrei meiri**
 - Vegna aukinnar skattheimtu og meiri veltu...
- **Einkavæðing fjölskyldusilfurs**
 - Landsbanka, Búnaðarbanka, Landssíma...

Velferðarríki á villigötum?

- **Rök mín:**
- **Hagsmunir eldri borgara og öryrkja hafa verið fyrir borð bornir í góðærinu – af stjórnvöldum**
- **Velferðarríkið hefur því villst af leið síðustu árin**
 - Lífeyrispegar hafa dregist aftur úr
 - Vegna aukinnar skattbyrði
 - Vegna skerðingarregla almannatrygginga
 - Vegna annarra stefnumála stjórnvalda
 - Ójöfnuður í samfélaginu hefur stórlega aukist

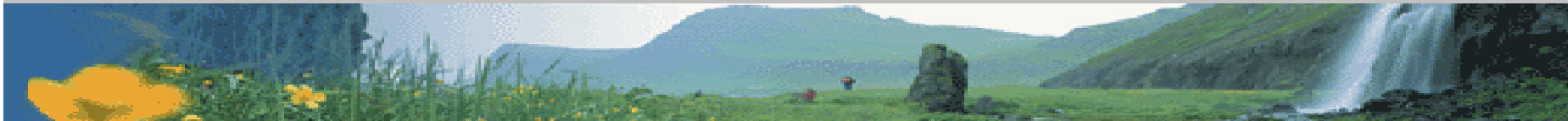
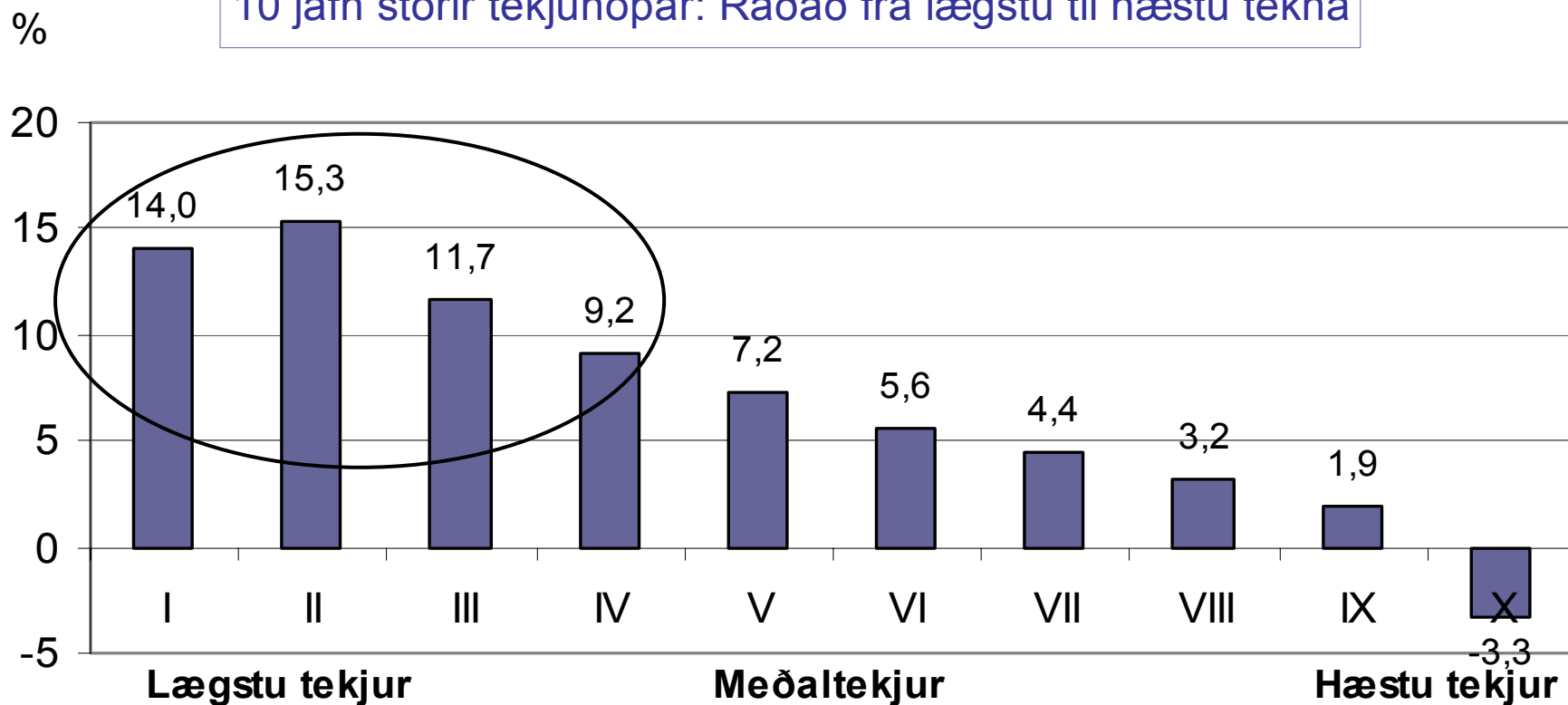

Áhrif skatta og skerðinga

Skattbyrði jókst mest í lægstu tekjuhópum

Aukning skattbyrðar 1994-2004, í % stigum
10 jafn stórir tekjuhópar: Raðað frá lægstu til hæstu tekna

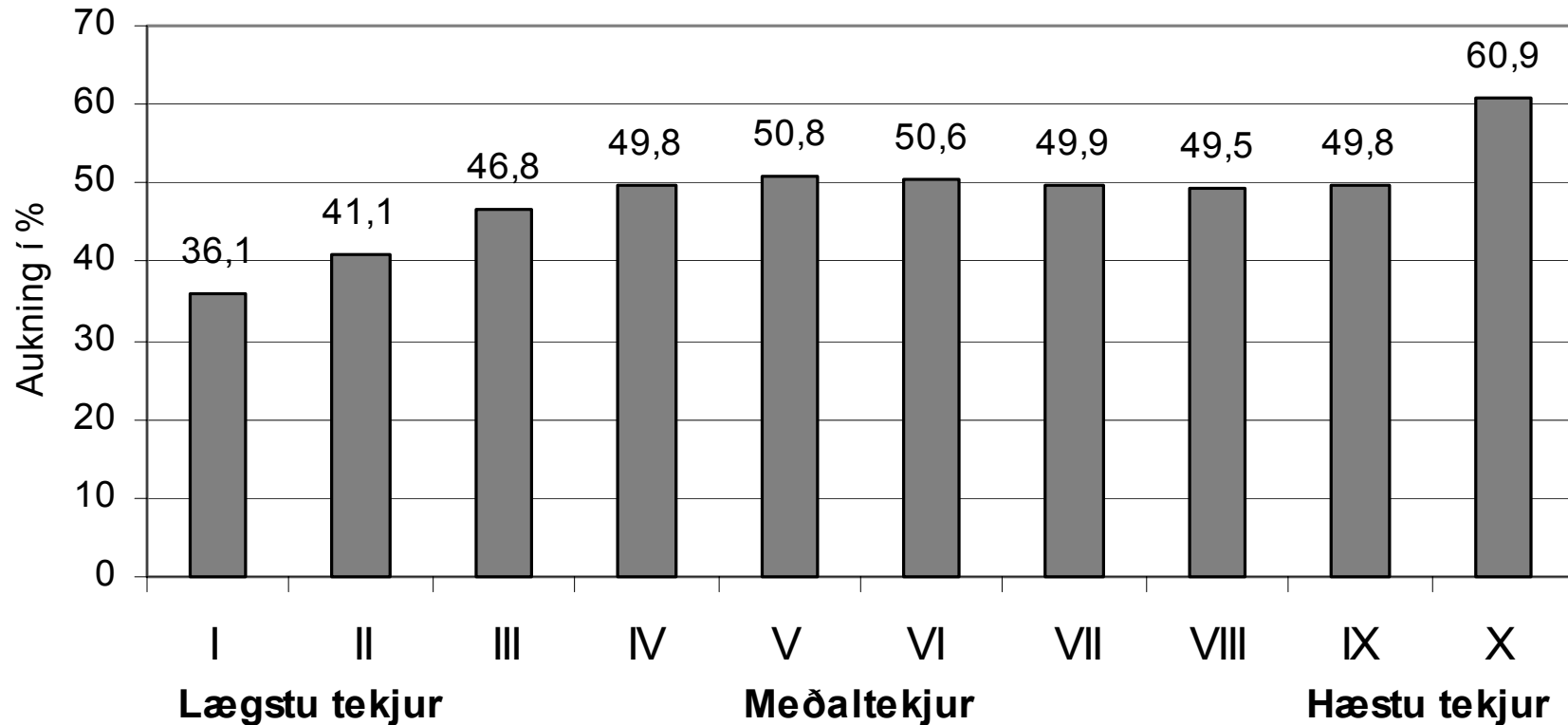

Kaupmáttaraukning tekna fyrir skatt

Kaupmáttaraukning heildartekna fyrir skatt, 1995 til 2004

10 jafn stórir tekjuhópar: Raðað frá lágstu til hæstu tekna

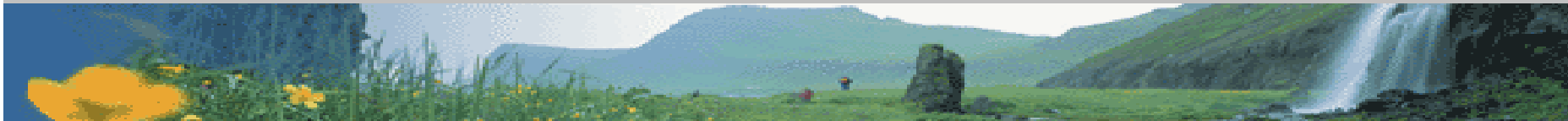
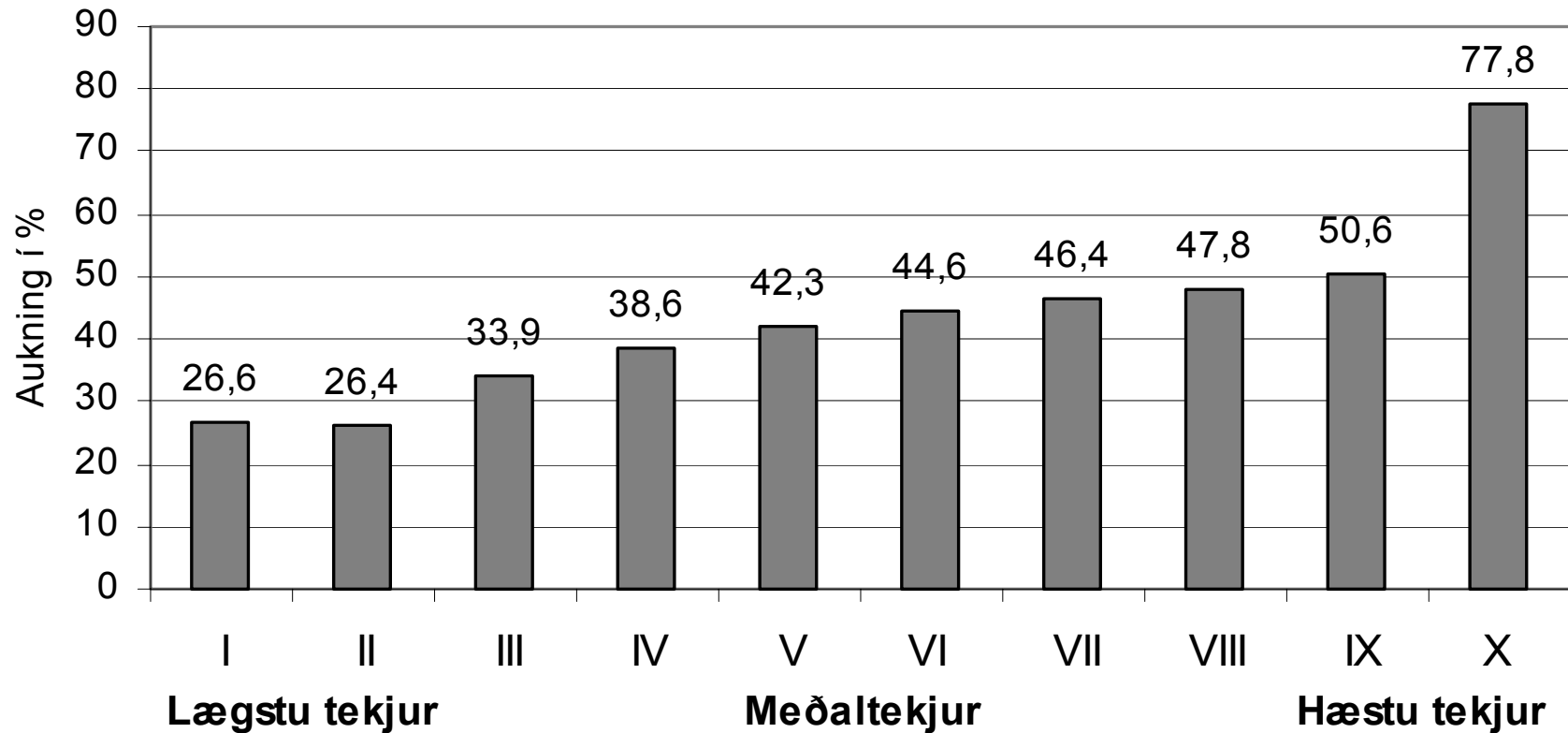
Fjölskyldutekjur hjóna/sambúðarfólks

Kaupmáttaraukning tekna eftir skatt

Kaupmáttaraukning heildartekna eftir skatt, 1995 til 2005

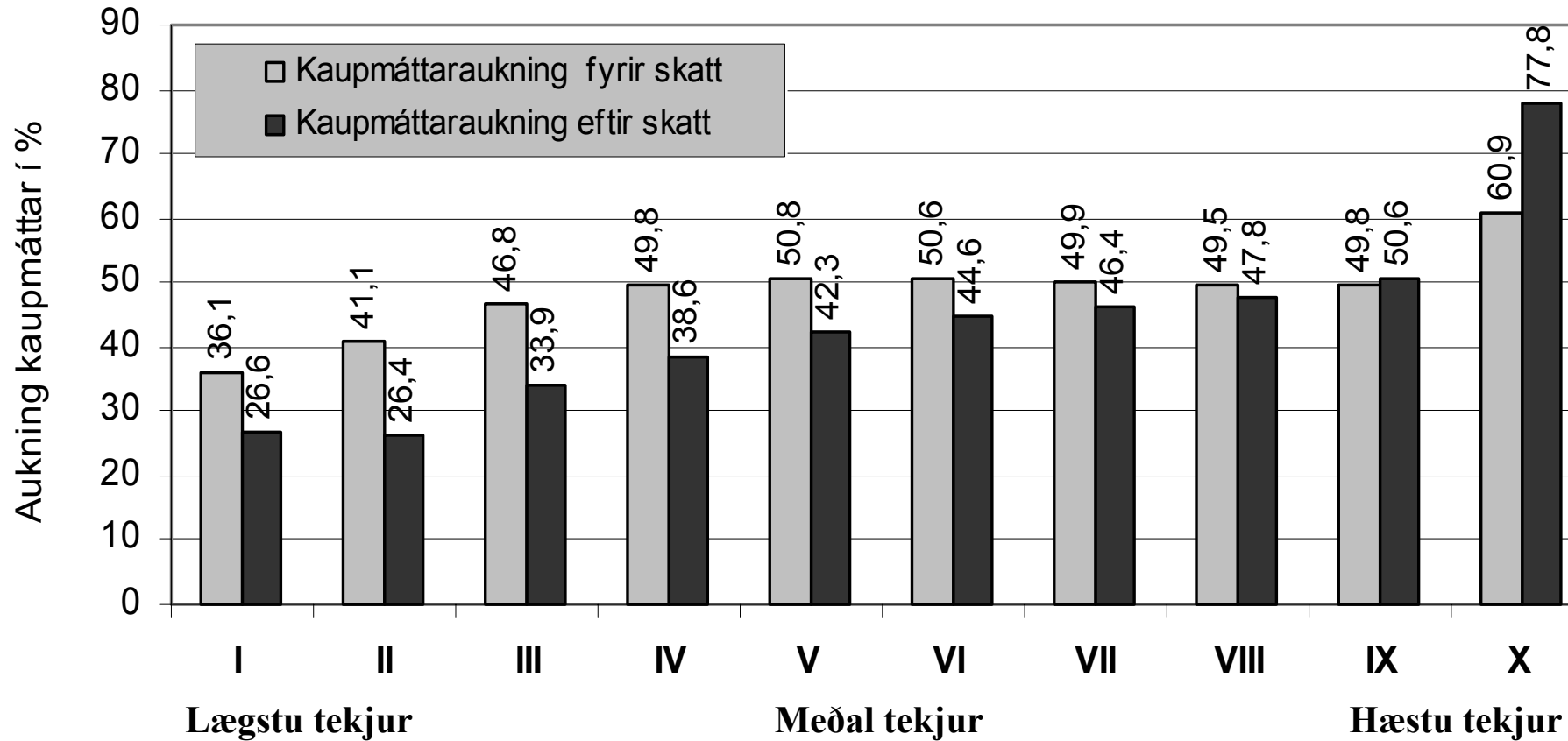
10 jafn stórir tekjuhópar: Raðað frá lægstu til hæstu tekna
Fjölskyldutekjur hjóna/sambúðarfólks

Skattar drógu úr kaupmáttaraukningu lágtekna

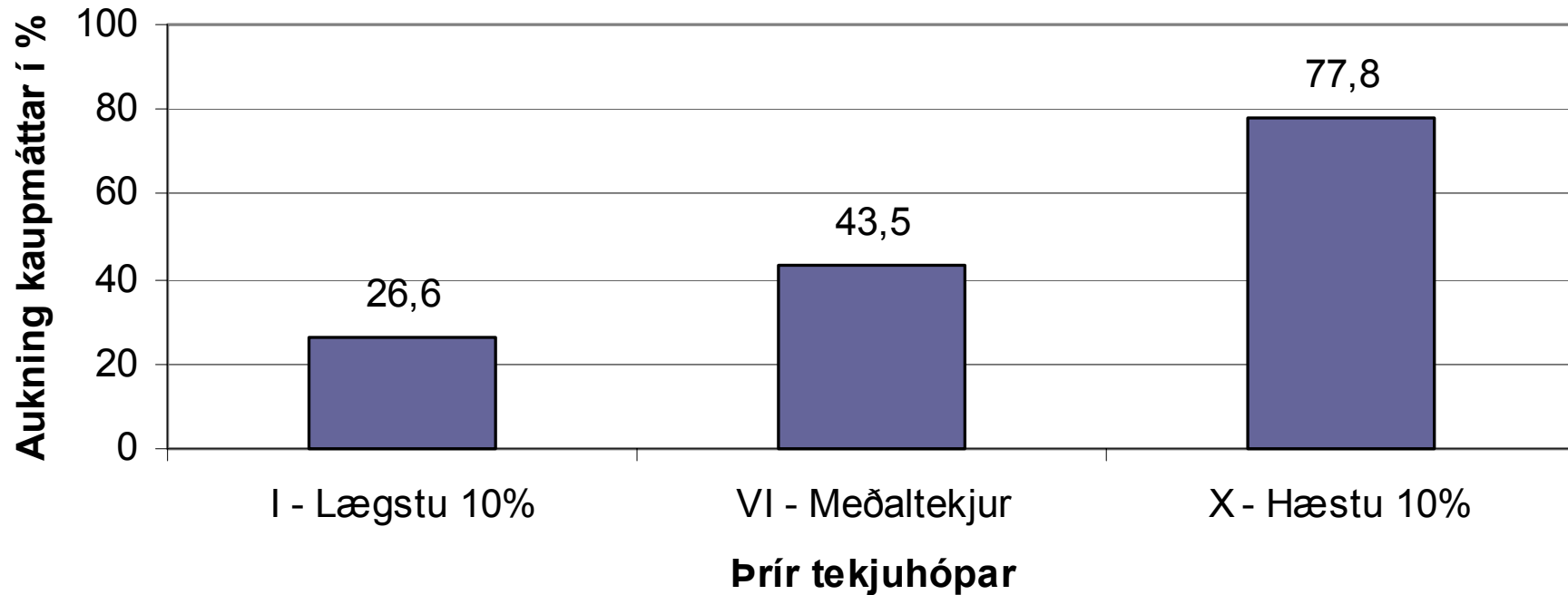
Aukning kaupmáttar í ólíkum tekjuhópum, 1995-2004

% breyting tekna fyrir og eftir skatt á tímabilinu - Hjón og sambúðarfólk

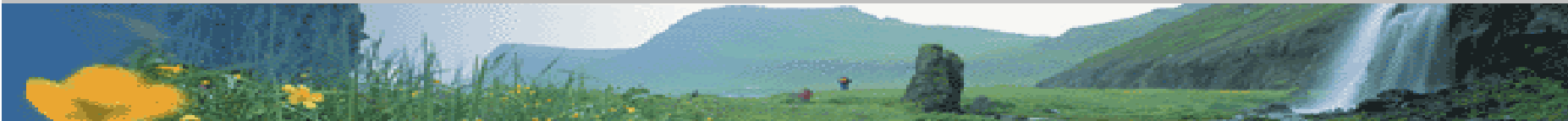
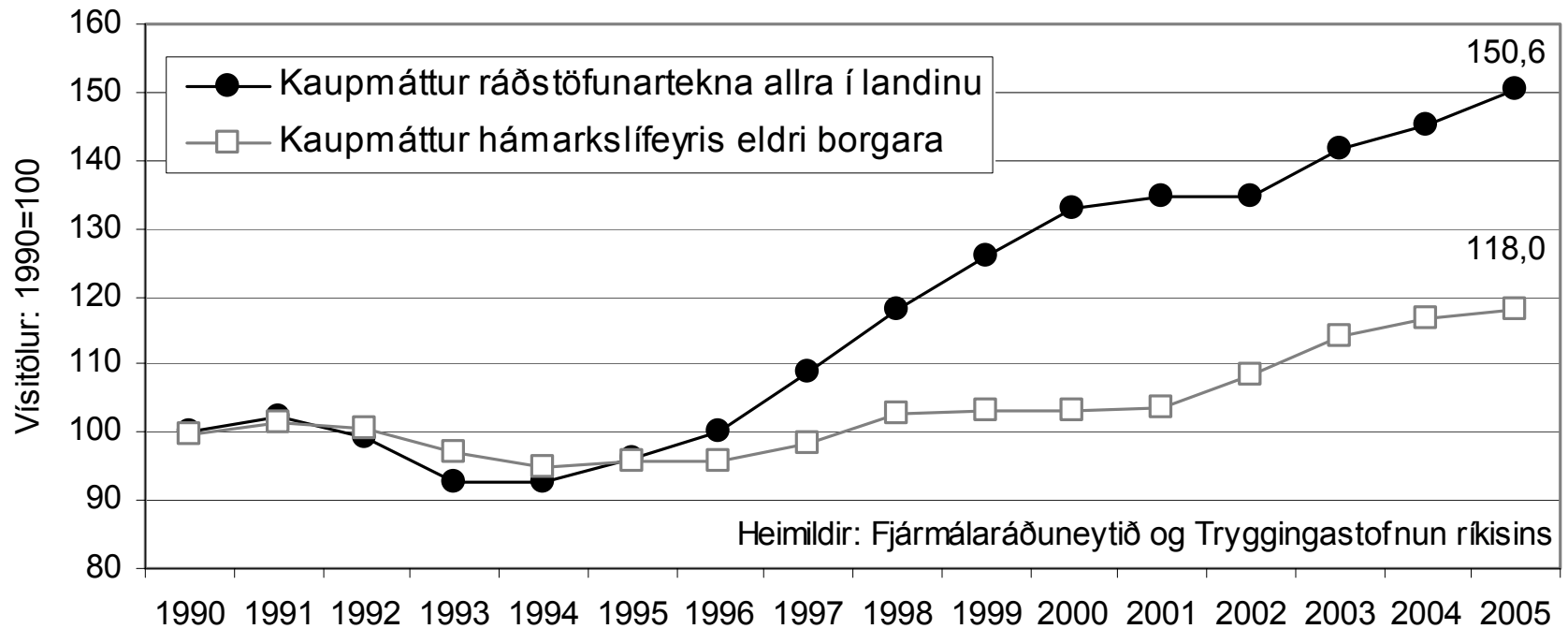
Góðærið í ólíkum tekjuhópum

Aukning ráðstöfunartekna eftir skatt, 1995 til 2004
Lágtekjufólk, meðaltekjufólk og hátekjufólk samanborið

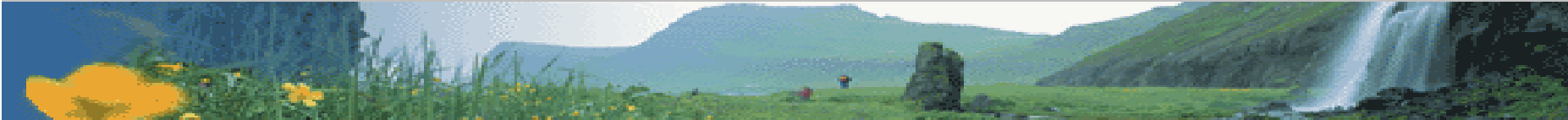
Ellilífeyrispegar drógust aftur úr

Kaupmáttur þjóðarinnar og eldri borgara samanborinn, eftir skatt, 1990-2005

Aukning ójafnaðar

Tekjumunur fyrir skatta

Árið 2004:

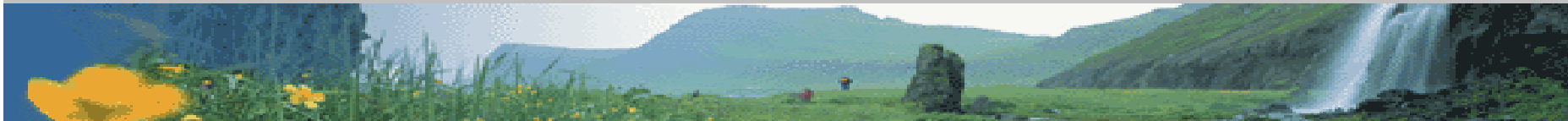
Meðalfjölskyldutekjur hjá lægstu 10% og hæstu 10% fólks (163.000 á móti 1.180.000).

Munur lægstu og hæstu tíundarhluta:

1995 = 6,1 faldur munur

2004 = 7,2 faldur munur

Aukning ójafnaðar fyrir skatt = 18%

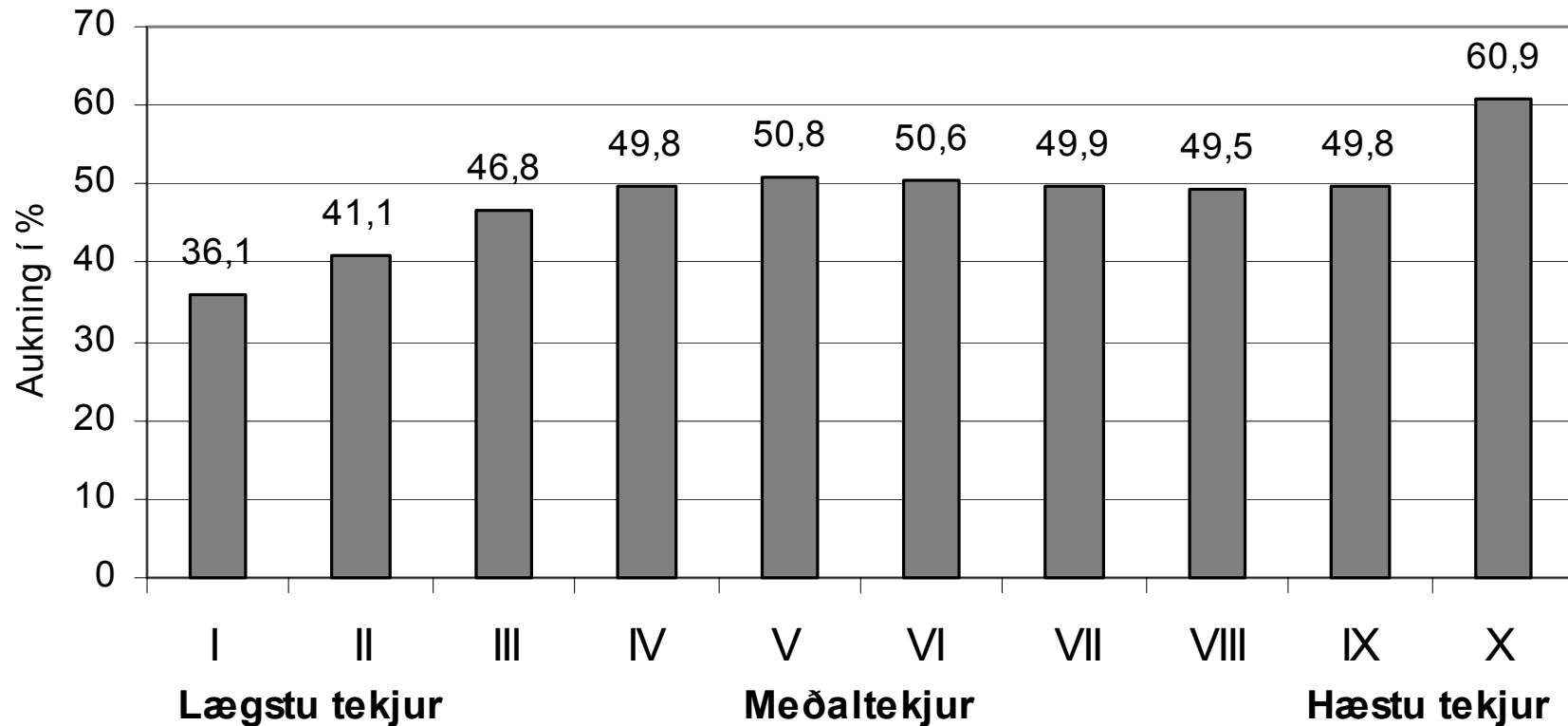

Kaupmáttaraukning tekna fyrir skatt

Kaupmáttaraukning heildartekna fyrir skatt, 1995 til 2004

10 jafn stórir tekjuhópar: Raðað frá lágstu til hæstu tekna

Fjölskyldutekjur hjóna/sambúðarfólks

Tekjumunur eftir skatta

Meðalfjölskyldutekjur hjá lægstu 10% og hæstu 10% fólks (158.000 á móti 835.000).

Munur lægstu og hæstu tíundarhluta:

1995 = 3,7 faldur munur

2004 = 5,3 faldur munur

Aukning ójafnaðar eftir skatt = 43%

Aukning ójafnaðar á Íslandi

1995 til 2004

Áhrif markaðar (fyrir skatt) = 18%

Áhrif ríkisins (eftir skatt) = 43%

Ríkið hefur sjálft aukið ójöfnuðinn í samfélaginu mun meira en markaðurinn!

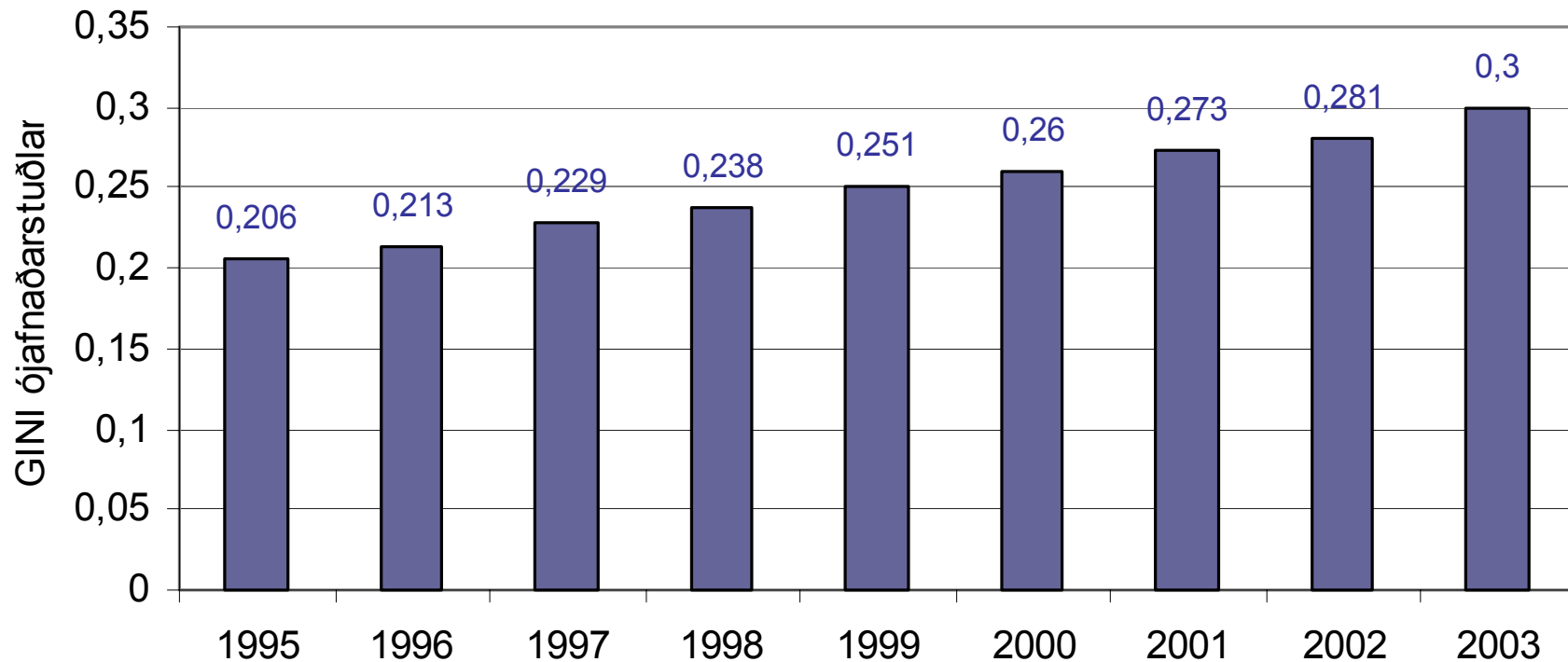
Þar munar mest um áhrif aukinnar skattbyrðar, sem gerði tekjuskiptinguna mun ójafnari en áður var.

Ójöfnuður jókst á hverju ári

frá 1995 til 2004

Gini ójafnaðarvísitölur - Heildartekjur fjölskyldna 1995 til 2003

Heimild: Fjármálaráðuneytið 2004

Ójöfnuður jóks á hverju ári

frá 1995 til 2004

- **Ef ójöfnuðurinn eykst áfram með sama hraða verður Ísland komið með einna ójöfnustu tekjuskiptinguna á Vesturlöndum eftir um 10 ár....**
- **Svipað eða ójafnara en Bandaríkin...**
- **Er það ekki umræðunnar virði?**

Ríkið fær lífeyri lífeyrissjóðanna

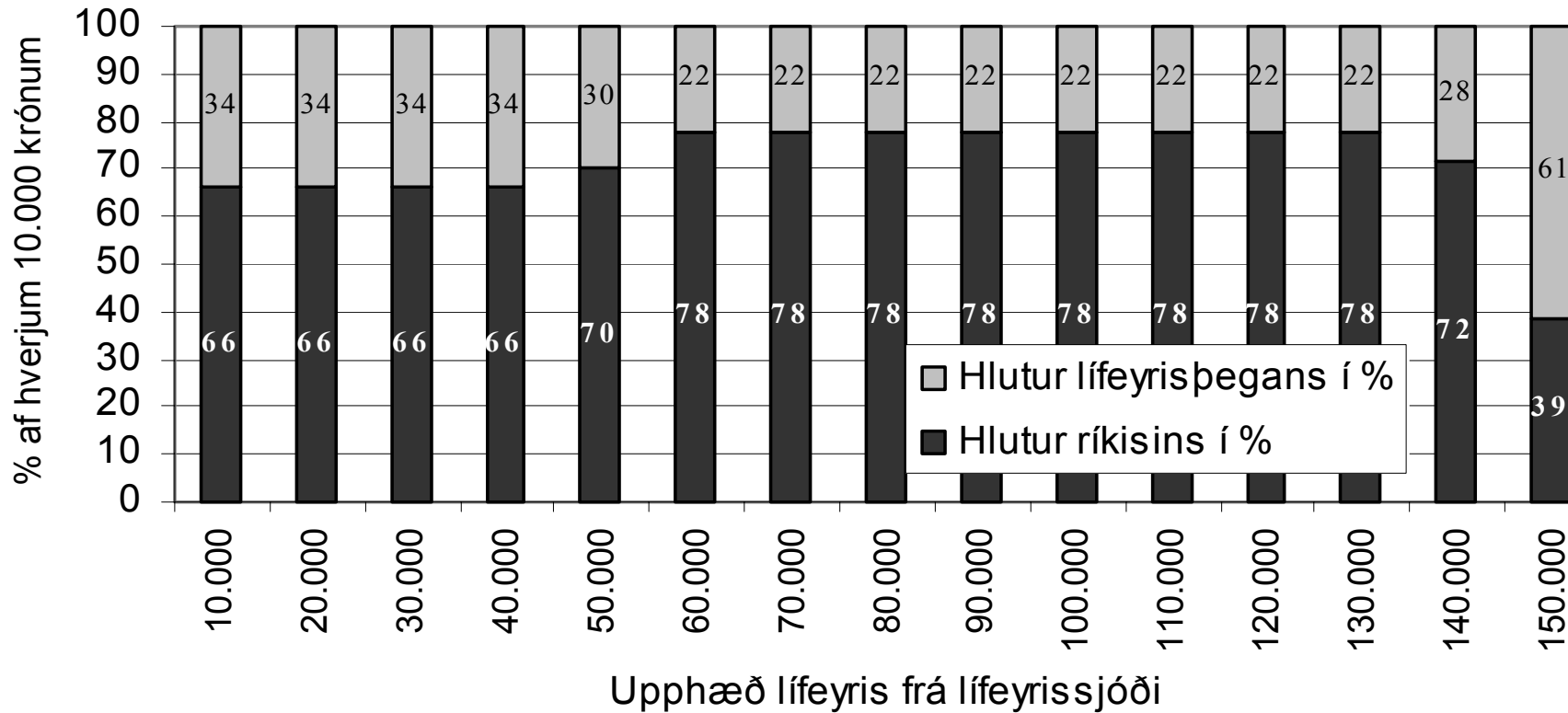
Gott lífeyriskerfi?

- Lífeyrissjóðir á vinnumarkaði komu úr kjarasamningum 1969, í stað kauphækkana
- Markmiðið var að bæta hag lífeyrispega, umfram lífeyri almannatrygginga
=Viðbótarlífeyrir til kjarabóta
- Gott kerfi: Sjóðasöfnun, bakhjarl fjármálakerfis og útrásar nútímans.
- Við höldum að lífeyrissjóðirnir séu að bæta hag lífeyrispega nútímans stórlega og muni gera svo enn betur á næstu 20-30 árum.
- Í hvaða mæli er það svo?

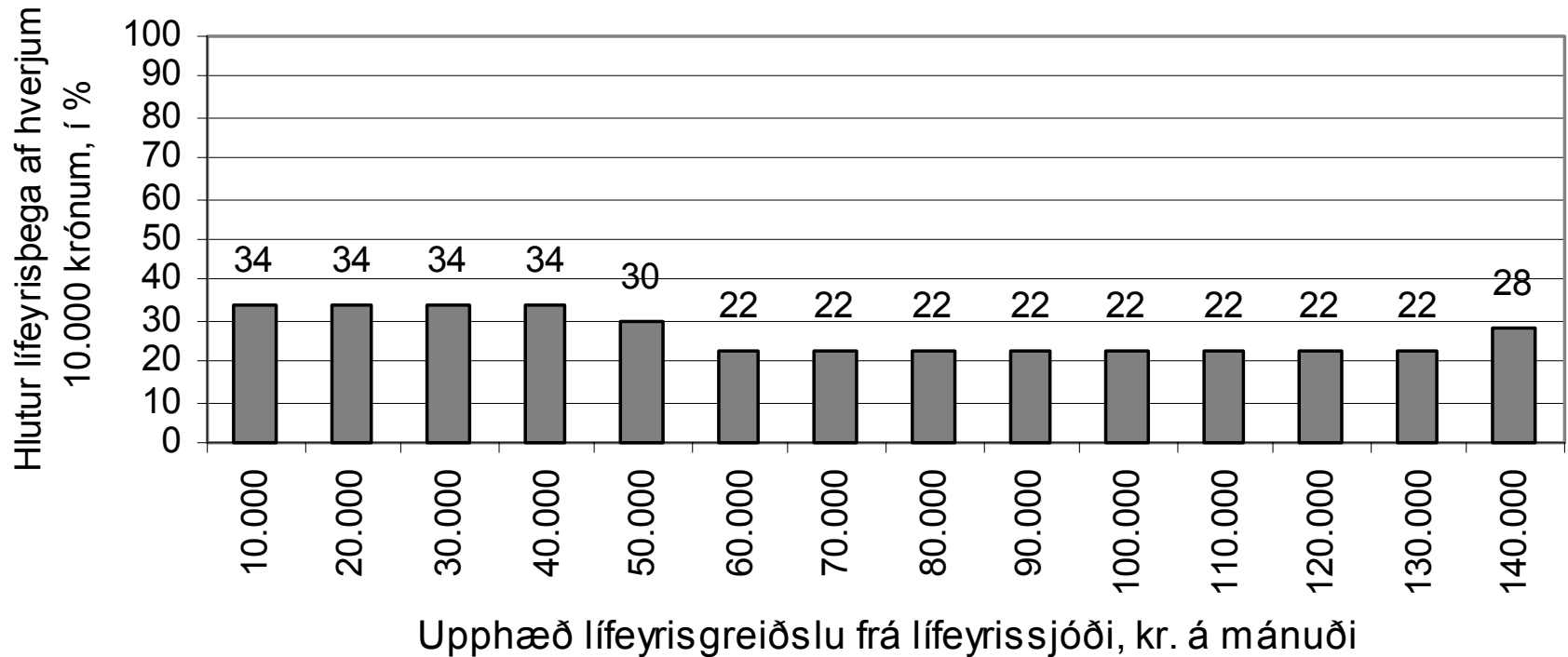
Ríkið er mesti lífeyrisþeginn!

Hlutur ríkisins og lífeyrisþegans af lífeyri frá lífeyrissjóði

Ríkið er mesti lífeyrisþeginn!

Hluttur lífeyrisþega sjálfs af eigin lífeyri úr lífeyrissjóði

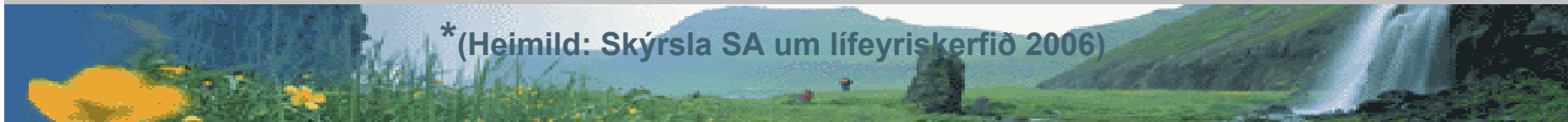

Hlutverk og áhrif lífeyrissjóðanna

Meðaltekjur ellilífeyrisþega 2004 = 154.000 á mánuði

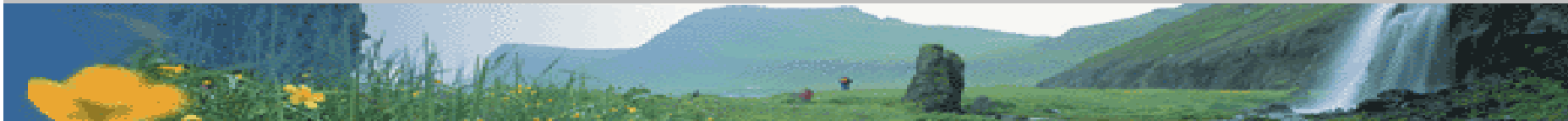
- Meðaltekjur frá lífeyrissjóðum voru um **58.000** kr. á mán.
- Helmingur var með minna en **35.000** kr. á mán úr lífeyrissjóði
- Ríkið tekur hátt í 70% af þessu, í skerðingar og skatta.
- Árið 2030 verða tekjur úr lífeyrissjóðum: *
 - Meðaltal = **120.000** kr (ríkið tekur meira en 70% af því)
 - Nýir lífeyrisþegar = **152.000** (ríkið tekur meira en 70% af því)
- Ávinningur meðal lífeyrisþegans umfram hámarkslífeyri almannatrygginga verður þá árið 2030 – að óbreyttu:
 - Meðaltal = Um 32.000 kr. á mán. (á núvirði)
 - Nýir lífeyrisþegar = Um 40.000 kr. á mánuði
- **Skerðingar og skattar eyðileggja megnið af ávinningi lífeyrisþega frá lífeyrissjóðum!**

*(Heimild: Skýrsla SA um lífeyriskerfið 2006)

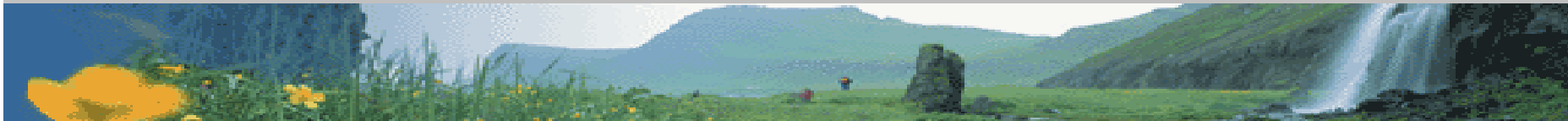
Gott lífeyriskerfi?

- **Ný skýrsla OECD um lífeyriskjör: *Pensions at a Glance 2005***
- **Samanburður lífeyriskjara**
- **Niðurstaða OECD: Verkamaður með meðaltekjur nú sem vinnur í 45 ár og fær svo fullan lífeyri úr lífeyrissjóðum og frá almannatryggingum, að teknu tilliti til skatta og skerðinga, verður með um **66%** af meðaltekjum sínum á starfsferlinum.**
- **Meðaltal OECD ríkjanna verður **69%** !**
- **Lífeyriskjör Íslendinga eru sem sé:
...undir meðallagi**
- **Lífeyrispegar nútímans, millibils kynslóðin, eru með mun minna en þetta**

Hver verður þróunin?

- Ef skattbyrði lífeyrispega heldur áfram að aukast verður staða íslenskra lífeyrispega verri en ofangreindar niðurstöður segja
- Einnig ef skerðingar verða áfram auknar
 - Grunnlífeyrir var skertur frá 1993
 - Tekjur úr lífeyrissjóðum skertar til jafns við atvinnutekjur frá 2001
- Ef lífskjör lífeyrispega framtíðarinnar eiga að verða eitthvað sérstök þurfa almannatryggingar að skila öllum umtalsverðri viðbót við tekjur úr lífeyrissjóðum
- Bæta þarf hag millibilskynslóðarinnar sérstaklega, þ.e. þeirra sem nú eru á lífeyri

Niðurstaða

Velferðarríkið er á villigötum

- **Góður árangur hefur náðst fyrir...**
 - Fyrirtækin, fjármagnseigendur og hátekjufólk
- **Gögnin sýna að:**
- **Hagsmunir eldri borgara og öryrkja hafa verið fyrir borð bornir í góðærinu – af stjórnvöldum**
- **Velferðarríkið hefur því villst af leið síðustu árin**
 - Lífeyrispegar hafa dregist aftur úr
 - Skattbyrði þeirra hefur aukist verulega
 - Skerðingar lífeyris hafa einnig aukist
 - Tekjur úr lífeyrissjóðum nýtast ekki nógu vel
 - Framkvæmdafé vegna aldraðra var skert
 - Ójöfnuður í samfélaginu hefur stórlega aukist
 - Stöðugleika er ógnað með stefnunni í lífskjaramálum

Velferðarríkið er á villigötum

Spurning:

Vilja stjórnvöld gera betur?

Takk fyrir!